

İHRACAT MALİYETLERİNİN AZALTILMASINDA KULLANILMASI GEREKEN YÖNTEM : MİKRO İHRACAT

THE METHOD TO BE USED TO REDUCE EXPORT COSTS:
MICRO EXPORT

Ateş BAYAZIT HAYTA*

Hakan ATAY**

ÖZ

Uluslararası rekabetin çok fazla olduğu günümüzde, dış ticarete konu olacak malın maliyetinin düşürülmesi rekabet gücünü artıracak en önemli faktörlerden birisidir. Uluslararası ticarete kar oranları yüksek olmayıp malın maliyetini küçük bir miktar düşürmek firmaları rakiplerine karşı avantajlı duruma getirecektir. İhracat işlemlerinin ve gümrük işlemlerinin yapılmasındaki sürenin ve maliyetlerinin azaltılması ise malın satış fiyatını da düşürecektir. Mikro ihracat veya kolaylaştırılmış ihracat veya hızlandırılmış ihracat olarak da bilinen Elektronik Gümrük Ticaret Beyannamesi (ETGB), ihraç ve gümrük işlemlerinin yapılmasındaki süreci ve maliyeti azaltmaktadır. Bu çalışmada ETGB ile ihracat kavramına ve bu sistemin getirmiş olduğu yararlar yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret Maliyetleri, Mikro İhracat, Rekabet Gücü, ETGB

JEL Sınıflandırması Kodları: F10, F18, F19, F20, F23

ABSTRACT

In today's international competition, reducing the cost of goods subject to foreign trade is one of the most important factors that will increase the competitiveness. Profit rates in international trade are not high, and the cost of goods will be reduced to a small extent. Decreasing the time and costs of export operations and customs procedures will also reduce the sales price of the goods. The Electronic Customs Trade Declaration, also known as micro export or facilitated exports or accelerated exports, reduces the process and cost of exporting and customs procedures. In this study, the concept of export with ETGB and the benefits of this system are given.

Keywords: Foreign trade costs, micro export, competitiveness, ETGB

JEL Classification Codes: F10, F18, F19, F20, F23

* Doç. Dr. , Ankara Hacı Bayram Veli Üni., İktisadi İdari Bilimler Fak., Uluslararası Ticaret, ates.hayta@hbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5467-9288

** Gümrükler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı, hakanatay40@gmail.com, ORCID:0000-0001-6717-2833.

Bayazit Hayta, A., Atay, H. (Haziran 2019). İhracat Maliyetlerinin Azaltılmasında Kullanılması Gereken Yöntem : Mikro İhracat, Vergi Raporu, 237, (131-143).

M.G.T.: 12.03.2019 / M.K.T.: 16.05.2019

GİRİŞ

Yurt içinde bir mal satışı söz konusu olduğunda malın satış fiyatını, üretim maliyeti ile o mal üzerindeki işletmenin karının toplamı belirlemektedir. Dış ticarete konu ihraç edilecek malın satış fiyatını belirlerken taşıma, sigorta, gümrük işlemleri, lojistik maliyeti gibi bir çok unsuru içeren ticaret maliyetlerini de eklemek gerekmektedir. İhracatçı, malın satış fiyatını belirlerken tüm bu maliyetleri de göz önünde bulundurmak durumunda kalmaktadır.

Peki, bu maliyetler nelerdir? Öncelikle bu maliyetlere ilişkin olarak Dünya Bankası tarafından her yıl yayımlanan 2019 yılı İş Yapma Kolaylığı Endeksi'ne (Doing Business) bakmakta yarar vardır. Bu raporda 190 ülke ve 11 alanda yer alan düzenlemelere ilişkin bilgi çalışmaları yer almakta ve puanlama yapılmaktadır. Bu alanlar ise

işe başlama, inşaat izinleri ile uğraşma, elektrik alınması, mülk kaydı, kredi alınması, yatırımcıların korunması, vergilerin ödenmesi, sınır dışı ticaret, sözleşmelerin uygulanması, iflas durumunun çözülmesi şeklindedir. Bilgiler ise anketler, konferanslar, yazılı yazışmalar ve ziyaretler şeklinde toplanmıştır. Bu rapora göre, ülkemiz genel olarak iş yapma kolaylığı endeksinde 43. sırada olup, bir önceki yıla göre ise 17 basamak yükselmiştir. Bu raporda dış ticaret maliyetlerine ilişkin ülkemizde bir azalma olduğu, tek pencere sistemi ile bir çok işlemin yapıldığı ve müşavirlik ücretlerinde azalma olduğu bilgisi de yer almıştır. Yine bu rapora göre, dış ticarete ihracat ve gümrük işlemleri maliyetleri açısından ülkemiz 42. sırada yer almaktadır.¹

İhracat maliyetleri ve işlem süresi Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: İhracat Maliyetleri ve İşlem Süresi

İhracat Maliyetleri		İhracat Süresi (Saat)	
Belge Masrafları	55 USD	Belge Hazırlama	4 saat
Gümrük Masrafları	358 USD	Gümrükleme	16 saat
TOPLAM	413 USD	TOPLAM	20 saat

Kaynak: Dünya Bankası (2019), Doing Business 2019 Raporu.

Yine aynı raporun sınır ötesi maliyetlere ilişkin metodolojisine baktığımızda ise, gümrük vergilerinin bu maliyet içerisinde yer almadığı, o ülkedeki en büyük şehre göre hesap yapıldığı, ihracata konu eşya olarak o ülkenin en fazla ihraç edilen ürünün esas alındığı, değerli metal ve taşlar, mineral yakıtlar, petrol ürünleri, canlı hayvanlar, gıda ve ürünlerin artıkları ve atıklarının yanı sıra ilaç gibi olası ihracat ürünlerinin listeden çıkarıldığı, ticarete konu her bir sevkiyat alındığı bunda değerinin 50.000 \$ olarak varsayıldığı, eşyanın yeni olduğu, ikinci el veya

kullanılmış mal olmadığı, ihracat firmasının kargo veya gümrük komisyonu, yurt içi taşımacılık ücreti, liman veya sınır taşıma, belgesel döküman ücretleri ve benzeri ile ilgili tüm masrafları ödediği, gümrük ve diğer kurumların zorunlu denetimlere tabi olduğu, taşıma modu, liman veya kara sınır geçişi olduğu, bir ekonomiye girmek veya çıkmanın liman veya kara sınır geçişi olarak esas alındığı, sevkiyat ile bağlantılı olarak herhangi bir Devlet Kurumu tarafından talep edilen tüm elektronik gönderimler, ihracat veya ithalat işlemi sırasında elde edilen, hazırlanan ve gön-

¹ Doing Business 2019, (http://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/AnnualReports/English/DB2019-report_web-version.pdf). Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019.

derilen belgeler olarak kabul edildiği, ilgili devlet kurumlarının gümrük, liman yetkilileri, yol polisi, sınır muhafızları, standardizasyon kurumları, bakanlıklar veya tarım veya sanayi bölümleri, ulusal güvenlik kurumları, merkez bankaları olduğu varsayımları yer almaktadır.

Belge hazırlamadan kastın ise taşıma, liman, muayene, liman vb. evrakların hazırlanması, düzenletilmesi, onaylatılması, kabulünün alınması olduğu; gümrüklemeden kastın ise gümrük işlemlerinin yapılması kontrol ve muayene işleminin yapılması, gümrüklü sahadaki ilgili diğer özel ve kamu kurum ve kuruluşlar tarafından işlemlerin yapılması şeklinde özetlenebilir.²

1- KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Her yıl Dünya Ekonomik formu tarafından ülkelerin rekabet gücüne ilişkin 2018 yılı Küresel Rekabetçilik Raporu Ekim ayında yayınlanmaktadır. 2018 yılı verilerine göre, ülkemiz rekabet gücü bakımından 61 inci sırada yer almış ve 2017 yılına göre 6 basamak bir gerileme olmuştur.³ Rekabet gücü ile anlatılamak istenen, girişimcilerin rakiplerine kıyasla fiyat ve fiyat dışı özellikleri açısından daha çekici olan mal ve hizmetleri dizayn etme, üretme ve satma yeteneğidir.⁴

Firma düzeyinde rekabet gücü, herhangi bir firmanın ulusal ya da global piyasalarda rakiplerine kıyasla düşük maliyetle üretimde bulunabilme

(fiyat ve maliyet rekabet gücü), ürünün kalitesi, sunulan hizmet ve ürünün çekiciliği (kalite rekabet gücü) gibi unsurlar açısından rakiplerine denk veya daha üstün bir durumda olma, ayrıca yenilik ve icat yapabilme yeteneğidir.⁵ Rekabet gücünü belirlemede en önemli faktörlerden biri maliyet olup işletmelerin üretim maliyetlerini azaltacak yöntemleri en iyi biçimde uygulamaları gerekmektedir. Azalan maliyetler, işletmelerin fiyat avantajı ile pazardaki konumlarını güçlü kılmaktadır.⁶

Porter'e göre düşük maliyetli bir konuma sahip olmak, büyük rekabet güçlerinin varlığına rağmen, firmaya sektöründe ortalamanın üstünde getiriler sağlar. Düşük maliyetlilik konumu firmayı güçlü alıcılara karşı korur, çünkü alıcılar fiyatları ancak bir sonraki en verimli rakibin fiyat düzeyine düşürmek için güç kullanabilir. Düşük maliyetli bir konuma yol açan faktörler, genellikle ölçek ekonomileri ve maliyet avantajları açısından da önemli giriş engeli sağlar. Son olarak düşük maliyetli konum, genellikle firmayı ikame ürünler karşısında sektördeki rakiplerine göre daha avantajlı konuma getirir.⁷

Bu bakımdan firmalar köklü, çok az maliyetli ve performansta artış gösteren yenilikler ortaya koyarak diğer rekabetçi firmalardan bir adım daha önde olmaya çalışırlar.⁸ Porter, karşılaştırmalı üstünlük kavramıyla birlikte rekabet gücü kavramından da söz etmekte, her ikisinin de

² Trading Across Borders Methodology, 2018. (<http://www.doingbusiness.org/en/methodology/trading-across-borders>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.

³ Dünya Ekonomik Formu, (2018). 'Dünya Ekonomik Formu Küresel Rekabetçilik Raporu'. (<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.

⁴ Ahmet Karaaslan ve Güner Tuncer. "Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılmasında Temel Devlet Politikaları". (<http://dergipark.gov.tr/dpusbe/issue/4768/65572>). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

⁵ Coşkun Can AKTAN. "Türkiye'de Üretim Ve İstihdama Yönelik Ulusal Rekabet Gücü Politikası". (<http://dergipark.gov.tr/ebd/issue/4856/3333>). Erişim Tarihi: 13 Ocak 2019.

⁶ Ebru Güneren ÖZDEMİR ve Vildan YILMAZ. "Konaklama İşletmelerinin Rekabet Gücünü Belirleyen Faktörler Üzerine Nevşehir İlinde Bir Uygulama". Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi, Sayı 1 (2016), s:61-80.

⁷ Durmuş Ali KIZILYAÇIN. "Rekabet ve İşbirliği Stratejilerinin Finansal Yönetim Açısından Değerlendirilmesi: Ege Bölgesi Tekstil Sektörü Örneği". Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Aydın 2005. S.39

⁸ Binnaz ÇINAR ve Fatih KOÇ. "Pazarlama Yeteneklerinin İhracat Performansı Üzerindeki Etkisi". (<http://dergipark.gov.tr/asbed/issue/38798/456778>). Erişim tarihi: 14 Ocak 2019.

özünde karşılaştırmalı maliyetlerin yattığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, bir ülkenin uluslararası piyasalarda karşılaştırmalı üstünlüklerinin bulunmasının, aynı zamanda rekabet gücünün bulunması anlamına da gelebileceği söylenebilir. Zira, günümüz dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlükler artık rekabet gücü kavramı ile aynı anlamda kullanılır hale gelmiştir.⁹

İhracat rekabet avantajı, işletmenin yurtdışı pazarlarda maliyet, üretim ve hizmet elemanlarının birleşimi ile göreceli olarak rekabetçi bir pozisyon elde etmesi demektir.¹⁰ İhracat fiyatlarındaki bir artış ihracat arzını artırırken, yurtiçi fiyat seviyesinde ve ücret bakımından ölçülen maliyetlerdeki bir artış ihracat arzını azaltacaktır. Yine ihracat fiyatlarındaki bir artış ihracat talebini azaltırken, rekabet edilen yurtdışı malların fiyatındaki ve yurtdışı gelirdeki bir artış ise ihracat talebini artıracaktır. Hem ithalat hem de ihracat fiyatlarını etkileyen döviz kurundaki bir yükselişin /düşüşün ihraç mallarının yurtdışı nispi fiyatını düşürdüğünden / yükselttiğinden ihracat talebini artırması / azaltması beklenmektedir.¹¹

Daha spesifik olarak ihracat bağlamında maliyet avantajı; hammadde maliyeti, satılan malların maliyeti, birim başına üretim maliyeti ve yabancı pazarlardaki son kullanıcıya satış fiyatıyla ilgilidir. Ürün avantajı; ihraç edilen ürünün kalite üstünlüğü, paketleme, dizayn/stil ve pazardaki ürün/marka imajıyla ilgilidir. Hizmet avantajı ise, müşterilere satış sonrası verilen destek, teslimat hızı ve güvenilirliği ile ürün temin edilebilirliğiyle ilgilidir. Bu çerçevede ihracat rekabet avantajı,

firmanın, maliyet, ürün ve hizmet avantajlarının birleşimiyle belirli bir dış pazarda rakipleri karşısında elde ettiği konumu ifade eder.¹²

Uluslararası ticaret maliyetleri, literatürde farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuş olsa da genel manada maliyetler dört grupta toplanmakta ve bunlar 4T olarak adlandırılmaktadır: İşlem maliyetleri, ulaştırma maliyetleri, gümrük maliyetleri (gümrük vergileri ve gümrük vergileri dışındaki maliyetler) ve zaman maliyeti olmaktadır. Diğer birçok çalışma ise ticaret maliyetlerini doğrudan ve dolaylı maliyetler olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Doğrudan maliyetler: Doğrudan maliyetler, uluslararası ticareti gerçekleştirmek için yapılan harcamaları ifade etmektedir. Bu harcamaları iki başlık altında toplamak mümkündür: 1) Malların sevkiyatı ve ilgili ödemeler için gerekli bilgi ve dokümanları sunmak üzere yapılan harcamalar, 2) Ticaretle ilişkili hizmetler (taşıma, sigorta vb.) için yapılan harcamalar. Dolaylı maliyetler, uluslararası ticaret işlemlerin tamamlanması için harcanan zamanın yol açtığı kayıpları ifade etmektedir. İşlemlerin tamamlanması ve malların alıcıya ulaşması için uzun zaman harcanmasının firmalara ve ülkelere olumsuz etkileri olmaktadır. Bir başka çalışmaya göre ise sınır maliyetleri direkt, endirekt ve saklı maliyetler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Doğrudan maliyetler, sınırdaki işlem ve gümrük işlemleri olarak direkt giderler şeklinde belirtilmişken, endirekt giderler ise işlemlerin uzun sürmesi ve fırsat maliyetleri olarak ifade edil-

⁹ Birol ERKAN. "Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi Türkiye-Suriye Örneği". (<http://www.ijmeh.org/index.php/zkesbe%20/article%20/viewFile/67/47>). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

¹⁰ Eyüp KAHVECI, İhracat performansı ölçütleri ve ihracat performansını etkileyen faktörler". (<http://dergipark.gov.tr/verimlilik/issue/21765/233944>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.

¹¹ Mehmet BALCILAR. "Turkey's Export Performance: Examining the Main Determinants of Export Volume (1995-2012)". (<http://dergipark.gov.tr/eab/issue/39931/474361>). Erişim tarihi: 12 Ocak 2019.

¹² Halit KESKİN ve diğerleri. "İhracat Yetenekleri ve Rekabet Avantajı İlişkisi: Türk İhracatçı Firmaları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma". Doğuş Üniversitesi Dergisi, Sayı 18(2), s:51-68.

miştir. Yine saklı maliyetler olarak da yolsuzluk ve rüşvet sayılmıştır.¹³

Ticaret maliyetleri yüksek gayrisafi milli geliri olan ülkelerin düşük olurken, düşük milli gelire sahip olan ülkelerin ticaret maliyetleri daha fazla olmaktadır.¹⁴ Taşıma giderleri hala uluslararası ticaretin hacmini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Mesafe arttıkça maliyet de artan bir unsur olarak ortaya çıkmakta ve dışa doğru açıldıkça da rekabet edilebilirlik durumunu devam ettirebilmek için uygun taşıma çözümünü seçmek gerekmektedir. Böylelikle daha avantajlı bir konumda pazara girme olanağı doğacaktır.¹⁵

Uluslararası ticarete taşımacılık maliyetleri, ticaret maliyetlerinin önemli bir bileşenidir. Ticaret maliyetlerinin azaltılması ve ticaret hacminin artırılması için taşımacılık maliyetlerinin düşürülmesi önem arz etmektedir. Ülke içi taşıma ve ulaşım maliyetleri, uluslararası ticaret işlemleri dolayısıyla oluşan toplam maliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, yüksek iç taşımacılık maliyetlerinin uluslararası ticaret önünde önemli bir engel teşkil edeceği görülmektedir.¹⁶

Ayrıca kültürel yakınlık karşılıklı ticareti tercihler ve/veya ticari maliyetler yoluyla etkileyebilmektedir. Birbirine yakın iki kültüre sahip olunan ekonomiler daha fazla ticari ilişkilere gi-

rebilirler. Bunun en temel nedeni iki ekonomide üretilen ürünlere duyulan karşılıklı zevk ve tercihlerin yakın olması ve ticari maliyetlerin düşük olmasıdır.¹⁷

Çok sayıda aktörün dış ticaret işlemleri sürecinde rol alması eşya, para ve veri trafiğini karmaşılaştırırken işlem maliyetlerini de artırmaktadır. Bu bakımdan blok zinciri teknolojisi, veri transferinin hızlı bir şekilde ve daha düşük maliyetle yapılması amacıyla kullanılabilir.¹⁸

Bilgi teknolojilerinde en önemli araç olan internet; hızlı etkileşim sağlayan zengin içerik barındıran, mesafeleri kısaltan, daha az maliyetler getiren bir teknolojidir. Günümüz dünyasında internet hızlı şekilde yaygınlaşarak insanoğlunun hayatında yerini önemli şekilde sağlamlaştırmıştır. Bilgisayar ve internet, ticarete büyük bir hız kazandırmış olup ticari hayatın hızlanmasını, maliyetlerin düşmesini, iletişim ve bilgiye erişimin kolaylaşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla firmalar artık coğrafi sınırlara bağlı kalmadan internet vasıtasıyla ulusal ve uluslararası pazarın her yerindeki piyasalardan haberdar olmakta, oralandaki hedef kitleye ulaşarak pazar payını artırabilme imkânı bulabilmektedir. Bu sebeple firmalar karlarını artırarak büyüyüp gelişebilmekte ve hayatta kalma sürelerini artırmaktadır. Dolayısıyla bu tarz işletmeler; geleneksel iş yaparak inter-

¹³ Murat DELİÇAY, "Kalkınma Bakanlığı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Raporu. Dünyada Ve Türkiye'de Dış Ticareti Kolaylaştırmaya Yönelik Ulusal Koordinasyon Çalışmaları". (http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dunyada_ve_Turkiyede_Dis_Ticareti_Kolaylastirmaya_Yonelik_Ulusal_Koordinasyon_Calismalari.pdf). Erişim tarihi: 13 Ocak 2019.

¹⁴ OECD, DTÖ, "Aid For Trade At A Glance: Promoting Trade, Inclusiveness And Connectivity For Sustainable Development". (https://read.oecd-ilibrary.org/development/aid-for-trade-at-a-glance-2017_aid_glance-2017-en#page1). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

¹⁵ Erol KUTLU ve Banu AŞAR. İhracatta Taşıma ve Taşıma Maliyetleri". (<http://dergipark.gov.tr/mufad/issue/35600/395426>). Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019.

¹⁶ Halit ŞİMDİ ve diğerleri. "Uluslararası Ticaret ve Ulaşılabilirlik: Türkiye Karayolları Üzerine Bir Araştırma". Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 9 (19), s: 254-268.

¹⁷ Ünal ARSLAN, Uluslararası Ticaret Ve Kültürel Yakınlık: Asya Örneği". (<http://dergipark.gov.tr/muiibd/issue/493/4362>). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

¹⁸ Gökhan AKTAŞ, Akıllı Sınır Yaklaşımı Çerçevesinde Blok Zinciri Teknolojisinin Gümrük İşlemlerinde Potansiyel Kullanım Alanları, Gümrük ve Ticaret Dergisi, Sayı Aralık 2018, s.18-31.

neti kullanmayan işletmelere nazaran rekabet üstünlüğü elde etmektedir. Ayrıca e-pazarlama yönelimi ile ihracat performansı arasında pozitif ilişki vardır.¹⁹

E-Ticaret özelliklerinden dolayı çok az riskle ve küçük maliyetlerle %100 büyüklüğünde kapasite artırılabilir bir ticaret ortamıdır. Mal, hizmet, sermaye ve bilginin ulusal sınırları kolaylıkla aşması bütün dünyayı engelsiz bir biçimde dolaşması ve “zaman-mekân farkının etkisini yitirmesi” dünyanın “tek bir yer” olma sürecinin belirgin özellikleri olarak belirtilebilir.²⁰

Klasik perakendede ki bu daralmaya karşın, internet üzerinden satış yapmanın maliyet avantajları ve ulaşılabilecek pazar potansiyeli işletmeler için interneti her geçen gün daha cazip kılmaktadır. Bu çalışmalar gümrük süreçleri ve kanunların süreci hızlandırmak, optimize etmek ve daha kolay hale getirmek için yeniden kurgulanması gerektiğini önermektedir.²¹

E-ticaret sayesinde işletmeler, daha etkin tenderik ve dağıtım zinciri oluşturmakta, işlem maliyetlerini azaltmakta, pazara giriş engellerinin azalması nedeniyle gerek ulusal, gerekse uluslararası piyasalara daha kolay ulaşabilmektedirler. İşlem maliyetlerinin azalmasının yanında, e-ticaret bazı sektörlerde geleneksel araçları ortadan kaldırarak işletmelere bir takım maliyet avantajları sağlamaktadır.²²

Pazar yeri tüm dünyaya açıldığı için doğal olarak rekabet artar. Bunun sonucu olarak satın alma maliyetleri düşer. Elektronik ticaret sistemi arkasında kurulacak bilgisayar sistemi ile stok takibi daha etkin bir şekilde yapılır, stok maliyetleri azalır. İşletme için maksimum faydanın hesaplanması ile gereksiz harcamalara son verilir. Satış, pazarlama ve dağıtım maliyetleri azalır.²³

KOBİ'lerin ihracat yapmalarını olumsuz etkileyen içsel ve dışsal faktörler bulunmaktadır. İçsel kısıtlar; sermaye yetersizliği, yetersiz bilgi ve yönetim becerilerini içerirken, dışsal faktörler ticari kısıtlamalar ve bürokratik prosedürlerden oluşmaktadır. Pazarlama ve dağıtım problemleri, yüksek taşımacılık maliyetleri ve iletişim problemleri de dışsal faktörler içinde değerlendirilebilir.²⁴ Öncelikle internet olmak üzere, günümüz bilgi ve iletişim teknolojileri küçük işletmelere çok önemli fayda ve avantajlar sağlamaktadır. İnternet ticari işlemlerin yapılabilirdiği bir ortam olarak satıcı ve alıcıların bir araya gelebildiği bir ticari pazar hizmeti sunmakta ve işletmeler arasında işbirliğinin sağlanabildiği ve arttırılabildiği bir ortam yaratabilmektedir.²⁵

2- GELENEKSEL İHRAÇ SÜRECİ ve MALİYETLERİ

Dünya Bankası tarafından her yıl yayımlanan 2019 yılı İş Yapma Kolaylığı Endeksinde belirli

¹⁹ İkrım DAŞTAN ve Çağrı ŞİMŞEK, “KOBİ'lerin Elektronik Ticarete Geçişini Etkileyen Faktörler: Yalova İli Örneği”. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 7 (2017), s: 46-56

²⁰ Şahin ÇETİNKAYA, E-Ticaret Uygulamalarının Makro Ekonomik Göstergelere Etkisi SWOT Analizi ve Türkiye’de (<https://dergipark.org.tr/download/article-file/269745>). E-Ticaret Gelişimi İçin Bir Eylem Planı Önerisi”. Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

²¹ Tüsiad Dijitalleşen Dünyada Ekonominin İtici Gücü: E-Ticaret, (2017). (<https://tusiad.org.tr/yayinlar/raporlar/item/9675-dijitallesen-dunyanin-itici-gucu-e-ticaret>). Erişim tarihi: 12 Ocak 2019.

²² Cemalettin KALAYCI, “Elektronik Ticaret ve Kobi'lere Etkileri”. Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi, Sayı 1(1). s:139-150.

²³ Mehmet MARANGOZ, “Girişimciler İçin Sınırsız Ticaret: E-Ticaret”. (<http://dergipark.gov.tr/girkal/issue/7235/95295>). Erişim Tarihi: 05 Ocak 2019.

²⁴ Nihat IŞIK ve Güven DELİCE, “Küreselleşme Sürecinde Kobi'lerin İhracat Sorunları Ve E-Ticaret”. (<http://dergipark.gov.tr/kmusekad/issue/10225/125730>). Erişim tarihi: 09 Ocak 2019.

²⁵ Ali ACILAR ve Çağlar KARAMAŞA, “Küçük İşletmeler İçin E-Ticarette Kritik Başarı Faktörleri”. (<http://dergipark.gov.tr/oybd/issue/16338/171045>). Erişim tarihi: 14 Ocak 2019.

varsayımlar altında yapılan hesaplamalar sonrasında, ülkemizdeki ihracat işlemleri süreci ve maliyetler hakkında bilgi vermekte yarar görülmektedir.

Ülkemizde ihracatçı tarafından malın satış işleminin yapıp yurtdışı edilmesi için öncelikle taşımacı bir firmayla anlaşma yapılması ve eşyanın teslim şekline göre sigorta işlemini yapması ve bunların masraflarına katlanması gerekir. Yine ihracatçı firmanın bu ihracatı yapabilmesi için faaliyet gösterdiği alana göre değişmekle birlikte mutlaka bir İhracatçı Birliğine üye olması ve daha sonra her ihracat işlemini yapmadan önce ihracat beyannamesinde belirtilen eşyanın kıymetinin belli bir oranında bir ücret ödedikten sonra gümrük işlemlerinin yapılabilmesi için ilgili gümrük idaresine gitmesi gerekir. Tabi doğrudan firma tarafından gümrük idaresine ihracat beyannamesi verilmekle birlikte gümrük mevzuatı teknik olduğundan ihracatçı firma bir gümrük müşaviri ile anlaşma yapılarak gümrük işlemlerini yaptırmaktadır. Bu durumda ihracatçı firma gümrük müşavirine işlemlerinin takibi için vekaletname verecek ve gümrük müşavirliği hizmet bedeli de ödemesi gerekecektir. Yine firma ilk defa ihracat işlemi yapıyorsa gümrük idaresinde firma dosyasının açacak ve sonrasında olabilecek değişikliklere ilişkin dosyayı güncelleyecektir. İhracat beyannamesinin gümrük idaresine verilmesi ve gümrük işlemlerinin bitirilmesi sonrasında taşıyıcı firma tarafından özet beyan verilerek çıkış işlemleri tamamlanacaktır.²⁶

Türkiye İhracatçılar Meclisi ile İhracatçı Birliklerinin Kurulu ve Görevleri Hakkında 5910 sayılı

Kanunun 6'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, "ihracat yapacak gerçek veya tüzel kişilerin, ihracat edecekleri malın ait olduğu sektörde faaliyet gösteren ve ticaret siciline kayıtlı merkez veya şube adreslerinin birinin bulunduğu en yakın birliğe üye olmaları ve Kanun'da belirtilen ödemeleri yapmaları zorunludur hükmü" yer almaktadır. Yine aynı Kanun'un 18'inci maddesinin birinci fıkrasına göre ise, "birliklere üye olacak firmaların giriş aidatı ödemesi ve sonrasında yıllık aidat ve nispi ödeme yapması zorunludur". İkinci fıkraya göre ise, "bu rakamlar birlik genel kurulu tarafından belirlenmekte ve Bakanlığın onayından sonra kesinleşmektedir". Yine üçüncü fıkraya göre ise "nispi ödeme, ihracat işlemleri üzerinden FOB bedelin asgari onbinde ikisi ile azami binde biri arasında tahsil edilmekte ve ihracatın geliştirilmesini teminen sektörel bazda tanıtım grupları oluşturulması halinde, FOB bedelin binde üçü oranına kadar ek nispi ödeme kesintisi genel kurul kararı ve Bakanlık onayı ile yapılabilir." ²⁷

İhracat Yönetmeliği'nin beşinci maddesinin birinci fıkrasına göre, "ihracat işleminin başlaması için ihracatçıların, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne onaylatırdıkları gümrük beyannamesi ile ihracatın yapılacağı gümrük idaresine başvurmaları gerekmektedir." ²⁸

Yine nispi aidatlara örnek verecek olursak, İhracat işlemleri esnasında İhracatçı Birlikleri onayı aşmasında alınan nispi aidat oranları (nispi aidat, ihracat bedelinin FOB değeri üzerinden alınmaktadır) birlikler bazında aşağıda gösterilmektedir. ²⁹

²⁶ 4458 sayılı Gümrük Kanunu Md. 225, (1999, 04 Kasım). Resmi Gazete (23866). Gümrük Yönetmeliği Md.561 (2009). Resmi Gazete (27369 Mükerrer) ve 5910 sayılı Kanun Md. 6, (2009). Resmi Gazete (27277).

²⁷ Türkiye İhracatçılar Meclisi ile İhracatçı Birliklerinin Kurulu ve Görevleri Hakkında 5910 sayılı Kanun, (2009). Resmi Gazete (27277).

²⁸ İhracat Yönetmeliği, (2006). Resmi Gazete (26190).

²⁹ İstanbul Maden ve Metaller İhracatçıları Birlikleri Genel Sekreterliği, Nispi Aidat Oranları, (2018). (<https://www.immib.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rehberi-nispi-aidat-oranlari.html>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.

Tablo 2: İhracatçılar Birliği Nispi Aidat Oranları

İlgili İhracatçı Birliği	Nispi Aidat Oranı
İstanbul Maden İhracatçıları Birliği	%01 (bindebir)
İstanbul Kimyevi Maddeler ve Mamülleri İhracatçıları Birliği	%005 (onbindebeş)
İstanbul Demir ve Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği	%005 (onbindebeş)
Elektrik ve Elektronik İhracatçıları Birliği	%004 (onbindedört)
Çelik İhracatçıları Birliği	%005 (onbindebeş)
Mücevher İhracatçıları Birliği	%005 (onbindebeş), 710812 ile başlayan GTİP'lerde %0005 (yüzbindebeş)

Kaynak: İstanbul Maden ve Metaller İhracatçıları Birliği (2018), İhracat Rehberi, Nispi Aidat Oranları Verileri.

İhracatçı Birliklerine üye olmak için ise üyelik formu verilmesi gerekmekte olup, eğer vekaletname ile üyelik yaptırılıyorsa vekaletname fotokopisi ve vekilin imza sirküleri eklenmesi gerekecektir.³⁰

İhracat işlemleri Gümrük Müşaviri ile yapılabaksa 26.12.2018 tarihinde yayımlanan 30637 sayılı Resmi gazetede yayımlanan Gümrük Müşavirliği ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Asgari Ücret Tarifesine İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ekine göre; “kesin ihracat işlemi için her bir beyanname ayrı ayrı olmak üzere kara ve havayolu için 145 TL, deniz yolu için 190 TL olarak gümrük müşavirine ücret ödenecektir”.

Bu maliyetlere ek olarak gümrük müşavirine verilecek vekalet ücreti, taşımacı firma tarafından alınacak ordino vb. ücretler ile gümrük idarelerinde normal mesai saatleri haricinde işlem yapılması istenilmesi durumunda da ödenecek fazla mesai ücreti söz konusu olabilecektir.³¹

İhracat işlem süreleri de dış ticaret maliyetlerini artıracak bir unsur olup Ticaret Bakanlığı'nın aylık bazda yayımladığı 2018 yılı Ekim ayı ihracat işlemleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. İhracatta işlem süresi, ihracat beyannamelerinin tes-cil-onayı ile başlamakta, gümrük müdürlüğünce gerçekleştirilen kontrol ve muayene işlemlerinin bitirilmesine kadar olan süreyi içermektedir.

³⁰ İstanbul Maden ve Metaller İhracatçıları Birlikleri Genel Sekreterliği, Nispi Aidat Oranları, (2018). (<https://www.immib.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rehberi-nispi-aidat-oranlari.html>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019

³¹ Gümrük Müşavirliği ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Asgari Ücret Tarifesine İlişkin Tebliğ, (2018). Resmi Gazete (30637).

Tablo 3. Ticaret Bakanlığı 2018 yılı Ekim Ayı Gümrük İşlem Süreleri

Süre/Hat	Kırmızı Hat	%	Mavi Hat	%	Sarı Hat	%	Yeşil Hat	%	Toplam	%
İlk yarım saat	239	2,65	104.308	90,25	23.693	12,45	42.370	96,14	170.610	47,52
İlk 4 saat	4.106	45,54	112.578	97,41	144.71	76,01	43.694	99,15	305.090	84,98
İlk 24 Saat	6.889	76,40	114.886	99,41	180.40	94,76	43.967	99,77	346.146	96,41
24 -48 saat	1.165	12,92	357	0,31	4.992	2,62	36	0,08	6.550	1,82
48 -72 saat	364	4,04	122	0,11	2.037	1,07	29	0,07	2.552	0,71
72 -96 saat	241	2,67	56	0,05	1.063	0,56	6	0,01	1.366	0,38
96 -120 saat	153	1,70	80	0,07	505	0,27	11	0,02	749	0,21
120 -168 saat	90	1,00	40s	0,03	648	0,34	6	0,01	784	0,22
168 -240 saat	57	0,63	13	0,01	399	0,21	10	0,02	479	0,13
240 saat üstü	58	0,64	19	0,02	327	0,17	5	0,01	409	0,11
Toplam	9.017	100	115.573	100	190.37	100	44.070	100	359.035	100

Kaynak: Ticaret Bakanlığı (2018), 2018 yılı Ekim Ayı Gümrük İşlem Süreleri Verileri.

3- MİKRO İHRACAT - HIZLI İHRACAT - KOLAYLAŞTIRILMIŞ İHRACAT - ELEKTRONİK TİCARET GÜMRÜK BEYANNAMESİ (ETGB)

Mikro ihracatın dayanağını 4458 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında 2009/15481 sayılı Karar'ın 126'ncı maddesi ve Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı'na ilişkin 4 seri No.lu Gümrük Genel Tebliği oluşturmaktadır.

İhracata konu eşya 150 kg ve 7500 € limitine kadar ise ETGB'ye (Elektronik Ticaret Gümrük Beyanı) konu olup, bu tür ihracat mikro ihracat veya hızlı ihracat veya kolaylaştırılmış ihracat şeklinde ifade edilmekte ve bu tür ihracat ETGB ile yapılmaktadır. Mikro ihracat sadece kesin (kati) ihracatlar olarak yapılabilmektedir. Farklı rejim gerektiren, tamire giden eşya, hariçte işleme, fuara geçici çıkış gibi ihracatlar kapsam dışında olmaktadır. Ayrıca ihracatı yasak ve kısıtlamalara tabi olan (örneğin; canlı hayvan, insan

vücudu parçaları, patlayıcılar, yiyecek, içki, para vb. yine IATA tarafından tanımlanan tehlikeli mallar) eşyalarında bu kapsamda ihracatı yapılmamaktadır.³²

Burada eşyanın gümrük beyanı dâhil tüm gümrük işlemlerinin dolaylı temsil yoluyla yapılmasına ilişkin yetki "Operatörlere" verilmiştir. Bu operatörler hava yolu ve/veya karayolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamındaki gönderilerin gümrük beyanı dâhil tüm gümrük işlemlerini dolaylı temsil yoluyla yapmaya yetkili tüzel kişileri (örneğin; DHL, UPS, TNT, PTT vb.) ifade etmektedir.³³

ETGB kapsamında ihracatı yapacak firmalar ihracata konu eşyaya ilişkin fatura aslını (ayrıca İngilizce fatura) operatörlere gönderir ve bunun dışında gümrüğe beyanla ilgili ihracatı yapan firmanın yapması gereken bir husus bulunmamaktadır. Bunun dışında operatörden operatöre farklılık göstermekle birlikte tüm operatörler tarafından ihracat bilgi formu istenmekle birlikte

³² 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar, (2009). Resmi Gazete (27369). ve Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı'na ilişkin 4 seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

³³ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı'na ilişkin 4 seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

farklı operatörler buna ilaveten başka belgeler isteyebilmektedir.³⁴

Gümrükte Beyan Sahibi operatörler olmakta, ihracatı yapan firma beyan sahibi olmamaktadır. Operatörler, yetki kapsamındaki işlemlerin yapılmasında alıcı/göndericiyi ayrıca başka bir işleme gerek kalmadan temsil eder. Operatörlerce yetki kullanılırken vekâletname ibrazı aranmamakta ve gönderilerin teslim ve tesellümüne ilişkin belgelerin alıcı/gönderici tarafından imzalanması bu yetkinin kendileri hesabına kullanıldığının kabul edildiği anlamına gelmektedir.³⁵

Operatörler tarafından yapılacak beyanda ise, asgari olarak alıcı, gönderici, eşya cinsi, miktarı, brüt ağırlığı, rejim kodu bilgileri ve teslimat adresi, kıymete ve varsa sekizli tarife alt pozisyonuna ilişkin bilgi ile ilk ve son yüklendiği ülke bilgilerinin yer alması gerekir. Bu bilgileri içerir listenin gümrük idaresince istenildiğinde sunulmak üzere operatör tarafından elektronik ortamda veya kağıt ortamında beş yıl süreyle saklanması gerekmektedir.³⁶

İhraç edilmiş eşyanın tamamen veya kısmen geri gelmesi halinde, eşya gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma girebilmektedir. Ancak bunun için ihracat nedeniyle yararlanılan hak ve menfaat varsa bunların iade edildiğini gösteren belgenin gümrük idaresine ibrazı gerekmektedir.³⁷

İhracat nedeniyle katma değer vergisi iadesinden yararlanılmaktadır (3065 sayılı KDV Kanunu Md.11). Gümrük müşavirine gerek olmadığı için gümrük müşaviri ücreti ve vekalet ücreti

ödenmemektedir. Mikro ihracat kapsamında yapılacak ihracat için ihracatta ihracatçı birliği onayı ve ihracatçı birliğe üye olmak aranmadığından, ihracatçı birliklerine herhangi bir ücret ödenmeyecektir. Yine gümrükteki işlemler ise hızlı işlemektedir.³⁸

Yine Merkez Bankası tarafından çıkarılan 06.11.2018 tarihli İhracat Genelgesinin 22'nci maddesi gereğince, "ihracat bedelerininin tasarrufu serbest olup Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İhracat Bedelleri Hakkında İlişkin Tebliğ'in hükümlerine göre kambiyo takibinin yapılmasına gerek yoktur".³⁹

Bu faydaların yanısıra ETGB kapsamı ihracat havayolu ve karayolu ile taşınan eşyaların ihracında söz konusu olduğundan, bu tür taşımacılıkta navlun faturası yüksek olabilir, bu da malın maliyetini artıracığından firmanın dış piyasalarda rekabet gücünü azaltabilir. Ayrıca büyük kıymetli ve büyük miktartlı satışların yapılmaması, satışların paraca parça yapılması sebebiyle ihracatlar taşıma maliyetlerini çok miktarda artırmaktadır. Ayrıca ETGB ihracat kredisi taahhüt hesabının kapatılmasında kullanılamamaktadır.⁴⁰

SONUÇ

Dış ticarette işlem süreçlerinin azaltılması veya kolaylaştırılması ticaret maliyetlerini düşürecektir. Mikro ihracat veya kolaylaştırılmış ihracat veya hızlı ihracat olarak ifade edilen ETGB kapsamı ihracatta geleneksel ihracatın süreç ve işlemlerin bir kısmını ortadan kaldırmaktadır. Bu şekilde malın maliyetine eklenebilecek bir çok

³⁴ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

³⁵ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

³⁶ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

³⁷ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

³⁸ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

³⁹ Merkez Bankası, (2018). Merkez Bankası'nın 06.11.2018 tarihli İhracat Genelgesi. (<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/e90670f7-fc2e-453c-acd3-88098334b484/%C4%B0ihracat+GenelgesiYAYIM+N%C3%9CSHASI.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-e90670f7-fc2e-453c-acd3-88098334b484-msWfWdm>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.

⁴⁰ Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583).

maliyet unsurundan kurtulunmakta ve dış ticaret konu olan malın satış fiyatı işletme tarafından düşürülebilecektir. Bu ise firmaların uluslararası rekabet gücünü artmasına neden olacaktır.

ETGB kapsamında yapılacak ihracat, firmaların yüklenmiş olduğu ticaret maliyetlerinin bir kısmını ortadan kaldırmakta ve işletmelere rekabet gücü kazandırmaktadır. Bu nedenle ETGB kapsamında yapılan ihracata konu eşyanın havayolu ve karayolu taşımacılığı dışında da taşınmasına imkan sağlanmalıdır. Böylece ihraç eşyasını taşıyacak nakliyat firmalarının çeşitlenmesi ile aralarındaki rekabet artacağından taşıma maliyetleride düşecektir. Dolayısıyla ihracatçıların maliyetlerinde de azalma olacaktır.

Yine ETGB kapsamında yapılan ihracatta işlem süreçlerinin azalması ve daha az gümrük işlemlerine muhatap olunması nedeniyle dış ticarete konu olan malın alıcıya teslim süresini hızlanacaktır. Bu ise müşteri memnuniyeti artıracığından satıcılara rekabet avantajı sağlayacaktır. Elektronik ortamda yapılacak satışlar ile daha fazla müşteriye ve pazara ulaşılabilecektir. Bu durum özellikle küçük veya orta büyüklükteki olup yurtdışına açılmak isteyen işletmelere de yeni fırsatlar sağlayacaktır. Bu nedenle ETGB kapsamında ihracatın daha yaygınlaştırılması için küçük ve orta büyüklükteki işletmelere ve geleneksel ürün üreten esnaf ve zanaatkarlara konuyla ilgili yeterli bilgilendirmenin yapılması yararlı olacaktır.

Son olarak ETGB kapsamında yapılan ihracatlarında taahhüt kapatma hesaplarında kullanılması için düzenleme yapılması, ETGB kapsamında yapılan ihracatları artıracığı gibi ihracatçı firmaları yeni faydalar sağlamasına imkan tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Acılar, A., Karamaşa, Ç . (2015). "Küçük İşletmeler İçin E-Ticarette Kritik Başarı Faktörleri". (<http://dergipark.gov.tr/oybd/issue/16338/171045>). Erişim tarihi: 14 Ocak 2019.

- Arslan, Ü . (2015). "Uluslararası Ticaret Ve Kültürel Yakınlık: Asya Örneği". (<http://dergipark.gov.tr/muiibd/issue/493/4362>). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.
- Aktan, C. (2010). "Türkiye'de Üretim Ve İstihdama Yönelik Ulusal Rekabet Gücü Politikası". (<http://dergipark.gov.tr/ebd/issue/4856/3333>). Erişim tarihi: 13 Ocak 2019.
- Aktaş, G.(2018). Akıllı Sınır Yaklaşımı Çerçevesinde Blok Zinciri Teknolojisinin Gümrük İşlemlerinde Potansiyel Kullanım Alanları, Gümrük ve Ticaret Dergisi, Sayı Aralık 2018, s.18-31.
- Balcılar, M., Bal, H., Algan, N., Demiral, M . (2014). "Turkey's Export Performance: Examining the Main Determinants of Export Volume(1995-2012)". (<http://dergipark.gov.tr/eab/issue/39931/474361>). Erişim tarihi: 12 Ocak 2019.
- Çatinkaya, Ş. (2016). "E-Ticaret Uygulamalarının Makro Ekonomik Göstergelere Etkisi SWOT Analizi ve Türkiye'de (<https://dergipark.org.tr/download/article-file/269745>). E-Ticaret Gelişimi İçin Bir Eylem Planı Önerisi". Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.
- Çınar, B., Koç, F. (2017). "Pazarlama Yeteneklerinin İhracat Performansı Üzerindeki Etkisi". (<http://dergipark.gov.tr/asbed/issue/38798/456778>). Erişim tarihi: 14 Ocak 2019.
- Daştan, İ., Şimşek, Ç . (2017). "KOBİ'lerin Elektronik Ticarete Geçişini Etkileyen Faktörler: Yalova İli Örneği". Yalova Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 7 (2017), s: 46-56
- Deliçay, M. (2015). "Kalkınma Bakanlığı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Raporu. Dünyada Ve Türkiye'de Dış Ticareti Kolaylaştırmaya Yönelik Ulusal Koordinasyon Çalışmaları". (http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dunyada_ve_Turkiyede_Dis_Ticareti_Ko

- laylastirmaya_Yonelik_Ulusal_Koordinasyon_Calismalari.pdf.). Erişim tarihi: 13 Ocak 2019.
- Dünya Bankası, (2019). Doing Business 2019. (http://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/AnnualReports/English/DB2019-report_web-version.pdf). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
 - Dünya Ekonomik Formu, (2018). `Dünya Ekonomik Formu Küresel Rekabetçilik Raporu`. (<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
 - Erkan, B. (2012). "Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi Türkiye-Suriye Örneği". (<http://www.ijmeh.org/index.php/zkesbe%20/article%20/viewFile/67/47>). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.
 - Etinkaya, Ş . (2016). "E-Ticaret Uygulamalarının Makro Ekonomik Göstergelere Etkisi SWOT Analizi ve Türkiye'de E-Ticaret Gelişimi İçin Bir Eylem Planı Önerisi". Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 6 (2016): s:235-256
 - Güneren, Ö. E., Yılmaz, V. (2016). "Konaklama İşletmelerinin Rekabet Gücünü Belirleyen Faktörler Üzerine Nevşehir İlinde Bir Uygulama". Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi, Sayı 1 (2016), s:61-80.
 - Işık, N., Delice, G . (2015). "Küreselleşme Sürecinde Kobi'lerin İhracat Sorunları Ve E-Ticaret". (<http://dergipark.gov.tr/kmusekad/issue/10225/125730>). Erişim tarihi: 09 Ocak 2019.
 - Kahveci, E. (2013). "İhracat performansı ölçütleri ve ihracat performansını etkileyen faktörler". (<http://dergipark.gov.tr/verimli/issue/21765/233944>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
 - Kalaycı, C. (2008). "Elektronik Ticaret ve Kobi'lere Etkileri". Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi, Sayı 1(1). s:139-150.
 - Karaaslan, A., Tuncer, G. (2010). "Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılmasında Temel Devlet Politikaları". (<http://dergipark.gov.tr/dpusbe/issue/4768/65572>). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.
 - Keskin, H., Kalaycıoğlu, O., & İnce, H. (2017). "İhracat Yetenekleri ve Rekabet Avantajı İlişkisi: Türk İhracatçı Firmaları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma". Doğuş Üniversitesi Dergisi, Sayı 18(2), s:51-68.
 - Kutlu, E , Başar, B . (2006). "İhracatta Taşıma ve Taşıma Maliyetleri". (<http://dergipark.gov.tr/mufad/issue/35600/395426>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
 - Marangoz, M . (2014). "Girişimciler İçin Sınırsız Ticaret: E-Ticaret". (<http://dergipark.gov.tr/girkal/issue/7235/95295>). Erişim tarihi: 05 Ocak 2019.
 - OECD, DTÖ, (2017). "Aid For Trade At A Glance: Promoting Trade, Inclusiveness And Connectivity For Sustainable Development". (https://read.oecd-ilibrary.org/development/aid-for-trade-at-a-glance-2017_aid_glance-2017-en#page1). Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.
 - Kızılyalçın, D.A. (2005). "Rekabet ve İşbirliği Stratejilerinin Finansal Yönetim Açısından Değerlendirilmesi: Ege Bölgesi Tekstil Sektörü Örneği". Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Aydın 2005. S.39
 - Şimdi, H., Şeker, A., Danacı, T. (2017). "Uluslararası Ticaret ve Ulaşılabilirlik: Türkiye Karayolları Üzerine Bir Araştırma". Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 9 (19), s: 254-268.
 - Trading Across Borders Methodology, (2018). (<http://www.doingbusiness.org/en/methodology/trading-across-borders>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.

- Ticaret Bakanlığı, (2018). 2018 yılı Ekim Ayı Gümrü İşlem Süreleri. (<http://risk.ticaret.gov.tr/istatistikler/gumruk-islem-sureleri/2018>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- Tüsiad Dijitalleşen Dünyada Ekonominin İtici Gücü: E-Ticaret, (2017). (<https://tusiad.org.tr/yayinlar/raporlar/item/9675-dijitallesen-dunyanin-itici-gucu-e-ticaret>). Erişim tarihi: 12 Ocak 2019.
- Gümrük Müşavirliği ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Asgari Ücret Tarifesine İlişkin Tebliğ, (2018). Resmi Gazete (30637). (<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181226.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181226.htm>). Erişim tarihi: 13 Ocak 2019.
- Gümrük Yönetmeliği, (2009). Resmi Gazete (27369 Mükerrer). (<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091007m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091007m1.htm>). Erişim tarihi: 13 Ocak 2019.
- İhracat Yönetmeliği, (2006). Resmi Gazete (26190). (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060606-10.htm>) Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- İstanbul Maden ve Metaller İhracatçıları Birlikleri Genel Sekreterliği, Nispi Aidat Oranları, (2018). (<https://www.immib.org.tr/tr/ihracat-ihracat-rehberi-nispi-aidat-oranlari.html>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- Merkez Bankası, (2018). Merkez Bankası'nın 06.11.2018 tarihli İhracat Genelgesi. (<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/e90670f7-fc2e-453c-acd3-88098334b484/%C4%B0hracat+GenelgesiYAYIM+N%C3%9CSHASI.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-e90670f7-fc2e-453c-acd3-88098334b484-m-sWfWdm>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- Türkiye İhracatçıları Meclisi İle İhracatçı Birliklerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında 5910 sayılı Kanun, (2009). Resmi Gazete (27277). (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090703-5.htm>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (İhracat Belgeleri Hakkında) (Tebliğ No: 2018-32/48), (2018, 4 Eylül). Resmi Gazete (30525). (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180904-2.htm>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, (1984). Resmi Gazete (18563). (<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18563.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18563.pdf>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, (1999, 04 Kasım). Resmi Gazete (23866). (<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23866.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23866.pdf>). Erişim tarihi: 12 Ocak 2019.
- 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar, (2009). Resmi Gazete (27369). (<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091007.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/10/20091007.htm>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.
- Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı 4 seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, (2013). Resmi Gazete (28583). (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130310-5.htm>). Erişim tarihi: 15 Ocak 2019.